

6. Тарасов С.В. Руїна Гетьманщини: історико-правове дослідження в російській історіографії. Монографія / С.В. Тарасов . – Донецьк: Видавництво «Ноулідж» (донецьке відділення), 2014. – 193 с.
7. Черейский Л.А. Пушкин и его окружение / Л.А. Черейский. – Л.: Наука, 1988. – 544 с.

УДК 94(477.62)"1946-1947"

Шипік Н.Ф.

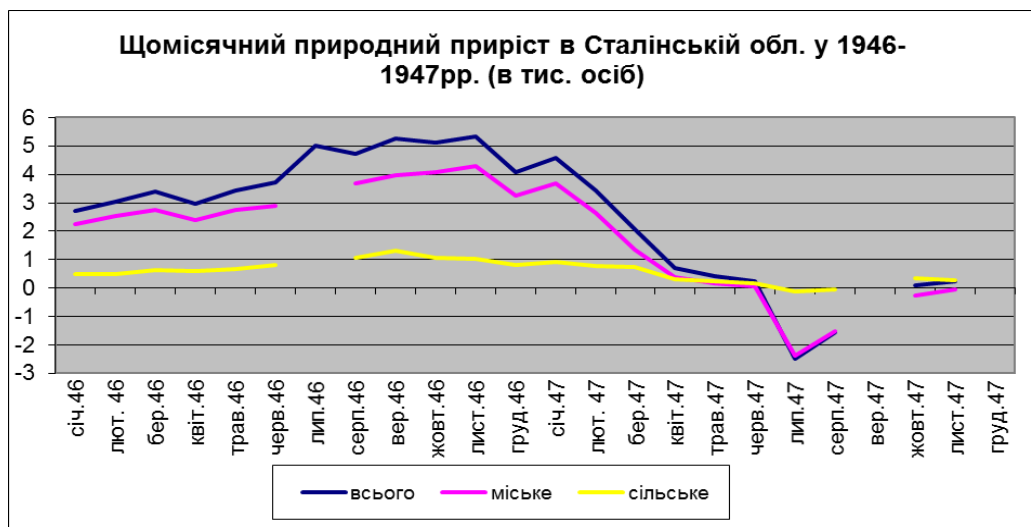
кандидат історичних наук, доцент кафедри історичних дисциплін

ВПЛИВ ГОЛОДОМОРУ 1946-1947 РР. НА ПРИРОДНИЙ ПРИРІСТ НАСЕЛЕННЯ ДОНЕЧЧИНИ ЗА ДАНИМИ ПОТОЧНОГО СТАТИСТИЧНОГО ОБЛІКУ

Вагомим джерелом інформації про народонаселення є поточний облік, здійснюваний статистичними службами у міжпереписний період. До важливих його функцій відноситься розрахунок природного приросту шляхом виявлення різниці між кількістю народжених і померлих протягом певного часового відтинку на визначеній території. Цей показник вказує наскільки збільшилась або зменшилась людність внаслідок природного руху. Інформація поточного обліку має особливу цінність для вивчення наслідків соціальних катастроф, таких як повоєнний Голодомор. Він неминуче позначився на динаміці населення Донецької області і безумовно знайшов відображення у матеріалах поточної статистики. Серед документів обласного статистичного управління, що містять відомості про народжених та померлих в містах і сільській місцевості, високим рівнем інформативності виділяються «Динамічні ряди ЦСУ про природний рух населення за 1939–1958 рр.», «Щомісячний розрахунок чисельності населення» і «Відомості про чисельність населення Сталінської області по містах та сільських поселеннях».

Обласне статистичне управління щомісяця здійснювало розрахунок чисельності населення, ґрунтуючись на абсолютних показниках природного і міграційного приросту. І хоча ці дані не можна вважати повними, але вони дозволяють прослідкувати щомісячну динаміку природного приросту у містах та сільській місцевості Донецької області (тогочасної Сталінської області) в 1946-1947 рр., вказують на часові і територіальні особливості голоду.

Графік 1 [1]

*відсутні показники природного приросту за липень 1946 р., вересень і грудень 1947 р.

З графіку 1 можна побачити, що до осені 1946 р. природний приріст населення області демонстрував тенденцію до зростання. Зокрема, у містах починаючи з січня до листопада 1946 р. абсолютні показники збільшилися від 2,253 тис. до 4,307 тис. осіб. У сільській місцевості від 0,474 у січні до 1,3 тис. осіб у вересні 1946 р., після чого почалось зниження показників. Падіння природного приросту серед городян було зафіксоване пізніше, починаючи з грудня 1946 р., від значень, що дорівнювали 4,093 тис. осіб. Із січня 1947 р. зниження показників відбувалось стрімкими темпами. Влітку статистична служба зареєструвала у містах перевищення смертей над народженнями. В липні від'ємна величина природного приросту у містах дорівнювала мінус 2,4 тис. осіб, в серпні скоротилась до мінус 1,519, в листопаді природний приріст знову став додатним - 0,260 тис. осіб. В сільській місцевості від'ємний показник зафіксовано в липні й серпні – мінус 0,106 та 0,048 тис. осіб відповідно.

За підсумками 1947 р. у 7 містах Сталінської області було зареєстровано перевищення смертності над народжуваністю: в Маріуполі воно склало 1433 осіб, у Краматорську – 733, Єнакієво – 663, Костянтинівці – 418, Артемівську - 292, Дружківці – 186, Слов'янську – 63 особи [2]. Статистичні

матеріали демонструють у міських поселеннях більшу ураженість голодом чоловіків. Серед них перевищення смертності над народжуваністю у 1947 р. дорівнювало 2,1 тис. осіб [3]. Певною мірою це явище можна пояснити тим, що чоловіки були більш рухливою частиною населення, вони переважали за чисельністю у складі переміщених категорій населення, а мігранти, влаштовані гірше за інших. Крім того, після війни давала про себе знати загальна ослабленість чоловічого населення, зокрема фронтників, інвалідів війни, колишніх військовополонених, оstarбайтерів.

Природний приріст населення області в цілому скоротився у 1947 р. порівняно з 1946 р. у 9 разів (з 47,719 до 5,182 тис. осіб). Від'ємний природний приріст у міських поселеннях в липні-жовтні 1947р. був компенсований за рахунок міграційного притоку населення. Чисельність городян, хоч і незначним чином, але щомісяця збільшувалась. Кількість сільського населення, починаючи з 1 серпня 1946 р. скоротилась від 627,828 до 613,037 тис. осіб станом на 1 грудня 1947 р. Число селянських господарств області з грудня 1946 р. до грудня 1947 р. зменшилася на 4,38 тис. [3].

Про масштабність голоду в містах і селах свідчить також чисельність хворих на дистрофію, зафіксованих медичними закладами. На 20 березня 1947 р. у містах Сталінської області хворіло 18,428 дорослих та 12,830 дітей (всього 31,258 тис. осіб), в селах – 12,567 дорослих та 11,347 дітей (всього 23,914 тис. осіб) [4]. Абсолютні показники хворих на дистрофію в містах у 1,3 рази перевищували аналогічні по сільським поселенням. Це дало підстави Г.Куромії зазначити, що голод ударив по міському населенню принаймні не менше, ніж по сільському [5]. Проте чисельність міських жителів у 3,2 рази більша, ніж сільських. Так, на 1 січня 1947 р. чисельність міського населення Сталінської обл. складала 2054,3 тис. осіб, а сільського – 634,474 тис. осіб [1]. Вища інтенсивність захворюваності на дистрофію в селах дає можливість припустити більшу ураженість села голодом. Число хворих на дистрофію швидко зростало. Станом на 2 квітня 1947 р. в містах хворіло 28,606 дорослих та 18,330 дітей (всього 46,936 тис. осіб), а по селах – 15,874 дорослих і 13,960 дітей (всього 29,834 тис. осіб). За 10 днів кількість хворих зросла на 39%. Найбільше їх було зареєстровано в м. Сталіно, в Артемівському, Горлівському, Єнакіївському, Маріупольському, Макіївському, Авдіївському, Олександрівському, Красноліманському, Ольгінському районах [4].

Під час голоду 1947 р. рівень захворюваності значно збільшився не тільки щодо хвороб, безпосередньо викликаних недоїданням, а й щодо всього комплексу захворювань. У 1947 р. Сталінська область разом із Харківською, Дніпропетровською та Полтавською була лідером в Україні із захворюваності на висипний та зворотний тиф. Зросла кількість захворювань на дизентерію. Навесні 1946 р. було зареєстровано випадків дизентерії: в березні – 25, у квітні – 43, у травні – 65. Рік по тому, навесні 1947 р., випадків дизентерії було вже: у березні – 150, у квітні – 236, у травні – 337. Зросла кількість шлунково-кишкових захворювань. Лише з 21 червня до 10 липня 1947 р. в Сталінській області було зареєстровано 47 спалахів токсикоінфекцій з кількістю постраждалих 2281 осіб, з яких 11 померли [6].

Голод спричинив серйозну демографічну кризу, знизив і без того невеликий внутрішній потенціал народонаселення області для самовідновлення, обмежений багатьма чинниками.

Література

1. Державний архів Донецької області. Ф.4249. Оп.3 дод. Спр.37. Арк.4, 7 - 11, 13, 14, 16, 23, 27; Спр.60. Арк.1, 4, 6, 7, 10, 11, 14, 16, 21, 22.
2. ДАДО. Ф.4249. Спр.56. Арк.20.
3. ДАДО. Ф.4249. Оп.1 дод. Спр.543. Арк.1-3.
4. ЦДАГОУ. Ф.1. Оп.23. Спр.4978. Арк.1,2.
5. Куромія Г. Свобода і терор в Донбасі: Україно-російське прикордоння, 1870 – 1990рр. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. С.436.
6. ЦДАГОУ. Ф.1. Оп.23. Спр.4587. Арк.216, 217.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

**Збірник матеріалів
XXI підсумкової науково-практичної конференції викладачів**

01 лютого 2019 року

*За загальною редакцією
члена-кореспондента НАПН України, доктора політичних наук, професора,
К.В. Балабанова*

Маріуполь – 2019

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. К.В. Балабанова. – Маріуполь: МДУ, 2019. – 262 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 6 від 28.01.2019)

Редакційна колегія:

Голова – Балабанов К.В., доктор політичних наук, професор

Члени редколегії: Булатова О.В., д.е.н., проф.; Безчотнікова С.В., д.філол.н., проф.; Задорожна-Княгницька Л.В., д. пед. н., доцент; Лисак В.Ф. д.і.н., проф.; Омельченко В.Я., д.е.н., проф.; Павленко О.Г., д.філол.н., доц.; Романцов В.М. д.і.н., проф.; Слющинський Б.В., д.соц.н., проф.; Толпежніков Р.О., д.е.н., доц.; Чентуков Ю.І., д.е.н., проф.; Шепітько С.В., к.філол.н., проф.

Збірник містить матеріали XXI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 01 лютого 2019 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, літературознавства і культурології, філології, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та студентам, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

<i>Папац А.С.</i> НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ МАРІУПОЛЯ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	118
<i>Романцов В.М.</i> МАРІУПОЛЬСЬКІ БІЛЬШОВИКИ НА ШЛЯХУ ДО ЗБРОЙНОГО ПОВСТАННЯ (ЛИСТОПАД – ГРУДЕНЬ 1917 Р.). ПОГЛЯД ЧЕРЕЗ СТОРІЧЧЯ.....	120
<i>Тарасов С.В.</i> Н. ПАВЛИЩЕВ О ПРИЧИНАХ НАЦІОНАЛЬНО-ОСВОБОДИТЕЛЬНОЇ ВОЙНИ ПОД ПЕРЕДВОДИТЕЛЬСТВОМ Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО	122
<i>Шитік Н.Ф.</i> ВПЛИВ ГОЛОДОМОРУ 1946-1947 РР. НА ПРИРОДНИЙ ПРИРІСТ НАСЕЛЕННЯ ДОНЕЧЧИНИ ЗА ДАНИМИ ПОТОЧНОГО СТАТИСТИЧНОГО ОБЛІКУ	124

СЕКЦІЯ

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

<i>Батичко Г.І., Янковський С.В.</i> КРЕАТИВНІСТЬ ТА ІННОВАЦІЇ У ТВОРЕННІ НОВОГО МІСЬКОГО ПРОСТОРУ В ІНДУСТРІАЛЬНОМУ МІСТІ РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЕКТУ МУЗЕЮ ПРОСТО НЕБА «ОБЕРЕГИ УКРАЇНИ» В МАРІУПОЛІ.....	126
<i>Дабло Л.Г.</i> ТВОРЧІСТЬ ЯК УНІВЕРСАЛЬНА ФОРМА КУЛЬТУРИ	127
<i>Кудлай В.О.</i> СПЕЦИФІКА ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	128
<i>Манякіна О.С.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЙ В БІБЛІОТЕЧНИХ УСТАНОВАХ....	129
<i>Нікольченко Ю.М.</i> ОГЛЯД ДОКУМЕНТІВ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ФЕДОРОВА В УКРАЇНІ .	131
<i>Орехова С.Є.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	133
<i>Сивак О.А.</i> МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМП'ЮТЕРНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ МАЙБУТНІХ ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА» У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ.....	135

СЕКЦІЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

<i>Іванець Т.М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ БЮРОКРАТІЇ В СУЧАСНІЙ ЯПОНІЇ.....	136
<i>Пістелева Д.В.</i> ІДЕАЛИ І ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ.....	137
<i>Романцова Н.І.</i> УКРАЇНСЬКИЙ СОЦІОЛОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ М. ГРУШЕВСЬКОГО В ОЦІНКАХ СУЧАСНИХ ІСТОРИКІВ	138
<i>Слющинський Б.В.</i> КОМУНІКАЦІЯ ЯК ВИМІР РІВНЯ СУЧАСНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ	140
<i>Цибулько О.С.</i> ПОНЯТТЯ ЛЮБОВІ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	142

СЕКЦІЯ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ЖУРНАЛІСТИКИ, РЕКЛАМИ ТА PR: КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД

<i>Андрєєва Н.В.</i> РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ РАДІОЖУРНАЛІСТІВ	144
<i>Брадов В.В.</i> КОНТЕНТ РИНКУ МЕДІА: ФАКТОРИ ВПЛИВУ	145
<i>Вялкова І.О.</i> ПРАВА ЛІТНІХ ЛЮДЕЙ У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВА ЛЮДИНИ І МЕДІА»	146